

Hugo Claus. *Belladonna*. De Bezige Bij

'Scènes uit het leven in de provincie', luidt de ondertitel van Hugo Claus' nieuwe roman *Belladonna*. Het klinkt Balzaciaans, maar van een realisme in de negentiende-eeuwse zin van het woord is geen sprake. Claus' roman doet eerder denken aan een boek als *Onder professoren*: een groteske combinatie van algemene satire en persoonlijke afrekening. In Hermans' geval gold de afrekening het Groningse universiteitsmilieu; Claus neemt het Vlaamse culturele wereldje op de hak, inclusief de media, dat hij als schrijver en cineast van binnen en van buiten kent als geen ander.

Het beeld dat hij schetst, in een lange reeks van korte tot zeer korte 'scènes', is even hilarisch als ontluisterend. In hoeverre *Belladonna* een sleutelroman is, kan ik helaas niet bepalen, maar ook wanneer de vele personages die Claus in hun hemd zet niet naar bestaande cultuurdragers zijn getekend, dan nog zullen de zuiderburen niet al te enthousiast zijn over het nieuwe geschrift van hun Nobelprijs-kandidaat. Al was het alleen maar vanwege de onorthodoxe explicatie van de Belgische vlag, waarvan het rood zou staan voor de 'haat', het geel voor de 'onwetendheid' en het zwart voor de 'onmacht'.

Voor Nederlandse lezers neemt het genoegzaam vooral de vorm aan van een leedvermaak, ook al benadrukt Claus de dubbelzinnigheid van zijn houding door de enige Nederlander die in zijn boek voorkomt een 'kaaskop' te noemen, 'altijd klaar met gepriegel over principes en hoe het eigenlijk zou moeten motten in de maatschappij'. Tegenover de betweterij uit het Noorden kiest Claus, ondanks alles, de zijde van het 'wij' en het 'ons' - waarmee in sommige scènes de anonieme en alwetende verteller wordt aangeduid.

Aanleiding om het deksel van de nationale beerput te lichten is een film over Pieter Breughel, een Vlaamse film zoals indertijd Claus' eigen rolprent *De leeuw van Vlaanderen*, die kennelijk bij de regisseur enkele openstaande rekeningen heeft achtergelaten. Rond deze film heeft Claus een groot aantal personages gegroepeerd, die tezamen een dwarsdoorsnede vormen van het huidige politieke en culturele Vlaanderen. Een gezelschap kleinzielige, pathetische, op macht, roem, geld, seks, drank en lekker eten beluste creaturen passeert de revue.

Onder hen vinden we een minister van Cultuur die stiekem heimwee heeft naar het departement van Landbouw, een biseksuele producent die muntjes opgooit om te beslissen of het een jongen of een meisje zal worden en die zich in het bordeel van Malle Moe telkens een hoestbui lacht bij de aanblik van Moe's ontblote geslachtsdelen, een linkse schrijver die een beroerte krijgt als de Michelin-prijs van de stad Dendermonde aan zijn neus voorbij gaat, een liederlijke toneelspeler die de hoofdrol in Breughel speelt en geen vrouw met rust kan laten, et cetera. Zelfs de koninklijke familie mag - in een vluchtige maar weinig verheffende scène - haar steentje bijdragen aan het algehele demasqué.

Alles en iedereen wordt genadeloos onderuit gehaald. Met als enige uitzondering Axel den Dooven, ooit een veelbelovend dichter en lang geleden de schrijver van het scenario waarop de film over Breughel gebaseerd zal worden. Sinds zijn onmogelijke geliefde Roberte (promiscuïteit en drank en coke en deliria

allerhande') hem heeft verlaten en hij met de middelmatige Claire en de kat Florian samenwoont, houdt hij zich verscholen als conservator van het Schellen Museum, een Vlaamse kunstenaar die (zoals gaandeweg duidelijk wordt) ook van geen kanten blijkt te deugen.

De film wekt hem hardhandig uit zijn corpulente sluimer. Opeens wil iedereen iets van hem. Zijn oude scenario moet zo nodig verfilmd worden, zijn hysterische schoondochter bestookt hem met haar wulpse verliefdheid, een schoolmeisje stuurt hem dweperige briefjes, de linkse schrijver vraagt hem om een voorwoord, de rokkenjagende acteur legt het met zijn vrouw aan, zijn politieke chefs willen hem als 'lijstduwer' gebruiken bij de aanstaande verkiezingen, een gestoorde joodse buurvrouw met een kampverleden maakt hem het leven zuur vanwege een absurd misverstand.

Met zijn honderdtien kilo is Axel (die de hele dag door eet en snoept) te log of te zwak om zich tegen de opdringerige buitenwereld afdoende te verweren. En als hij toch in opstand komt, onder meer door op de première van de film de aanwezige prins met onprotocollaire vragen lastig te vallen, komt hem dat duur te staan. Zijn museum moet wijken voor een 'cultureel plurivalent multiform Centrum', nadat er zogenaamd financiële malversaties in zijn boekhouding zijn ontdekt; door de politie wordt hij lastig gevallen in verband met een Turkse schandknaap uit homobar *Het Vagevuur*, die uit wanhoop om zijn dreigende uitzetting het stedelijke Monument van de Bevrijding aan stukken heeft gereden.

Een deerniswekkend karakter, deze Axel den Dooven, bij wie ik voortdurend moest denken aan de Franse acteur Philippe Noiret. Mocht men nog eens besluiten deze 'scènes uit het leven in de provincie' te verfilmen (wat gezien de opzet van de roman goed zou kunnen), dan hoeft wat mij betreft over de hoofdrolspeler niet lang te worden nagedacht. Een probleem is hoogstens de slotscène, waarin Axel een flesje Belladonna (dat de overspelige acteur gebruikt om zijn ogen in close-ups te laten flonkeren) leegdrinkt, om vervolgens in een Ensor-achtige hallucinatie terecht te komen die de Vlaamse wereld waarin hij ronddoelt onverhuld toont als wat zij volgens Claus is: een collectief gekkenhuis.

Om de beschrijvingen van dat gekkenhuis valt veel te lachen. Heel goed zijn - typerende - zinnen als de volgende: 'Hij trok zijn verkouden slurf op. De onderlip hing slapjes over zijn kin, rood van de Bourgogne' of 'Donna was bij de vijfenzestig, zij had naar eigen zeggen tijdens haar leven een kilometer lul versleten en bezweek nu stilletjes aan een goedaardige leukemie'. Onweerstaanbaar, zeker voor de lezer uit het Hollandse Noorden, is het sappige Vlaams dat in de veelstemmige monologen en dialogen opduikt, waar men tegen het plafond springt van 'contentement', het 'sop uit de kloten' wringt of zich tegoed doet aan 'stoverij met frieten'.

Maar toch, erg subtiel gaat het niet toe in *Belladonna*. De satire is vaak, net als trouwens in Hermans' Groningse roman, van-dik-hout-zaagt-men-planken. De motieven van de meeste personages zijn te rudimentair en karikaturaal om echt indruk te maken en zelfs hoofdpersoon Axel, in wie Claus duidelijk meer aandacht heeft geïnvesteerd, krijgt in deze potsierlijke context nauwelijks de kans uit te groeien tot de tragische steen des aanstoots, de schrijnende spiegel van ieders verloedering,

die hij had moeten worden.

Evenals de afrekening met zijn *Cobra*-vrienden van weleer in *Een zachte vernieling* is deze afrekening met het Vlaamse culturele leven daarom vóór alles aanstekelijk amusement, zij 't wel op een hoog en af en toe grimmig niveau.

(*de Volkskrant*, 11-11-1994)